

Nr 778

Av herr **Ohlin m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.*

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 198 vid 1955 års riksdag beslutades om de principiella grunderna för prissättningen på jordbrukets produkter under en treårsperiod framåt. Det förutsattes därvid att Kungl. Maj:t skulle framlägga definitiva förslag beträffande prisavvägningen och övriga detaljer till innevarande års riksdag. Då detta förslag nu föreligger i proposition nr 165 vill vi anföra följande:

I motionerna I: 555 och II: 690 vid föregående års riksdag, uttalade vi vår tillfredsställelse med att de nya principiella grunderna innebar en utveckling i den riktning vi från folkpartiets sida påyrkat både i tidigare motioner och i de riktlinjer, som framlades i andra kammaren den 19 maj 1954. Även i fråga om den inbördes prisavvägningen på jordbrukets olika produkter innebar riksdagens i föl vid tre olika tillfällen fattade beslut en justering till förmån för den animaliska produktionen, som vi hade anledning att hälsa med tillfredsställelse. I detta senare avseende innebär Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag att förra årets nyorientering upprätthålles och i någon mån ytterligare förstärkes. I en tabell på sid. 76 i bil. 4 till propositionen kan följande siffror hämtas, som visar dessa förskjutningar:

	Index år		
	1950/51	1952/53	1 sept. 1956
Vegetabiliska produkter	100,0	140,3	134,4
Animaliska produkter	100,0	118,5	136,3

Detta återställande av en riktigare balans emellan priser på animaliska och vegetabiliska produkter innebär en obestridlig fördel för det stora flertalet jordbrukare, vilka för sin utkomst huvudsakligen är beroende av den animaliska produktionen. En relativt starkare prishöjning för vissa vegetabilieprodukter var så mycket mindre befogad som åtgången av mänsklig arbetskraft kunnat minskas mera i denna produktion än i animalieproduktionen.

Även i ett annat avseende har vi anledning uttala vår tillfredsställelse med de nu framlagda förslagen. Under fyra år å rad har vi från folkpartiets sida föreslagit att man skulle sänka priset på margarin. Vi har varit

medvetna om att man med hänsyn till mjölkproduktionens intressen här måste gå försiktigt fram. Inte i något fall har de av oss framlagda förslagen inneburit att prisspänningen mellan smör och margarin skulle ha ökats med mer än 35 öre. Vi har samtidigt anvisat vägar att på olika sätt kompensera mjölkproducenterna för de nackdelar som prissänkningen kunde innebära för dem. Ändå har våra förslag tidigare år efter år avvissats. Nu har däremot en ändring kommit till stånd. Den sammanlagda verkan av vad Kungl. Maj:t föreslagit under föregående höst samt i nu föreliggande proposition innebär, att man genom en höjning av smörpriset först ökat spänningen med 75 öre och sedan sänkt priset på båda slagen av matfett med 50 öre. För att mildra övergången föreslås för det närmaste året att 33,33 milj. skall tagas i anspråk ur clearingkassan för fettråvaror. Även om slutresultatet i denna prisanpassning kunde ha nåtts på ett smidigare och med hänsyn till jordbrukets marknadsproblem fördelaktigare sätt, vill vi dock uttala vår tillfredsställelse med att man accepterat folkpartiets krav på en sänkning av den hittills höga extrabeskattningen på margarin, vilket är av betydelse särskilt för de mindre be- medlade folkgrupperna.

Enligt riksdagens förra hösten fattade beslut fanns det skäl utgå ifrån att jordbruksbefolkningens inkomstläge under redovisningsåret 1952/53 ej understeg motsvarande folkgruppers realinkomst inom andra näringar. Denna slutsats grundades på en sammanvägning och bedömning av fem olika undersökningar, som jordbruksprisutredningen gjort. En av de grundläggande uppgifter, som förelegat i samband med den nu föreslagna prissättningen, har varit att bedöma inkomstutvecklingen för den tid som förflutit sedan jordbruksprisutredningens undersökningar gjordes. Då det inte varit möjligt att fullfölja samtliga de undersökningar varpå jordbruksprisutredningen grundade sin bedömning, och då man inte heller i övrigt haft ett tillfredsställande material till sitt förfogande, nödgas man enligt vår mening konstatera att någon tillförlitlig inkomstjämförelse mellan jordbrukarna och övriga folkgrupper icke kunnat göras. Så mycket viktigare är det, vilket departementschefen också framhåller, att man i fortsättningen söker få fram ett mera tillförlitligt material på detta område. Om detta inte lyckas saknas den grundläggande förutsättningen för en jordbrukspolitik av det slag, som nu bedrivs. Med de reservationer som ligger i ovan förda resonemang accepterar vi i huvudsak jordbruksministrernas förslag till prisavvägning för den treårsperiod, som nu ligger framför.

I prop. 1955: 198 specificerades bl. a. de förhållanden, som fick föranleda ändringar i importavgifterna och prisgränserna under den löpande prissättningsperioden. Sålunda kunde importavgifterna ändras eller kvantitativa utrikeshandelsregleringar införas under en löpande prissättnings-

period, om det inhemska priset för en produkt passerade någon av prisgränserna. Vidare angavs en regel för korrigerings för ändringar i penningvärdet (5-procentregeln) samt en regel mot att inlandspriserna mera långvarigt tenderar att genomsnittligt ligga vid nivå, som skiljer sig väsentligt från den genomsnittliga mittprisinivån, utan att därför priserna på de enskilda varorna ligger utanför prisgränserna (6-procentregeln). Vidare angavs, att en särskild översyn kunde bli nödvändig vid mera betydande förändringar i växelkurserna. I övrigt skulle importen vara fri så länge det inhemska priset på en produkt låg mellan prisgränserna och under dessa förhållanden fick ej heller några ändringar vidtagas i importavgifterna.

Vid propositionens behandling i riksdagen framfördes i motionerna I: 558 och II: 688, att det fanns anledning att särskilt fästa uppmärksamheten på de risker, som den inhemska prisbildningen kunde utsättas för genom import av dumpingkaraktär. Ett överskottsland angavs kunna av olika skäl vara angeläget att avyttra vissa kvantiteter och försälja dem till lägre pris än som annars gällde vid internationella affärer. Med de risker för spekulationsimport, som enligt motionärerna syntes förefinnas vid det föreslagna prissättningssystemet, ansågs av dem de i propositionen föreslagna möjligheterna till kvantitativ importbegränsning icke vara tillfredsställande. De föreslog därför, att kvantitativ begränsning av importen skulle kunna företagas redan då risker kunde bedömas föreligga för att genom en alltför omfattande import den nedre prisgränsen skulle komma att underskridas.

Riksdagen avvisade med bestämdhet motionärernas förslag. I jordbruksutskottets godkända utlåtande heter det å sid. 33:

Mellan prisgränserna bör import, såsom departementschefen förslagit, efter erläggande av fastställd importavgift få verkställas av vem som helst. Utskottet vill i detta sammanhang avstyrka vad som i motionerna I: 558 och II: 688 yrkats om möjligheterna att i vissa fall tillgripa kvantitativa handelsregleringar redan innan den nedre prisgränsen har underskridits. Därvid får utskottet i första hand hänvisa till de olika spärregler, som systemet har omgetts med. Vidare må framhållas, att den i motionerna föreslagna anordningen enligt utskottets mening icke står i överensstämmelse med systemets allmänna utformning. Införes möjlighet att tillgripa kvantitativa utrikeshandelsregleringar redan när det inhemska priset ligger inom prisgränserna, kan krav på införandet av sådana regleringar komma att uppställas när som helst, varigenom ett av de främsta syftena med systemet — en närmare anknytning mellan prisutvecklingen på de inländska och de internationella marknaderna — skulle gå förlorat.

I likhet med departementschefen vill utskottet därför förorda, att importmonopol och övriga kvantitativa utrikeshandelsbegränsningar, som för närvarande finns på jordbruksområdet, icke skall tillämpas, så länge priset på en vara ligger inom prisgränserna.

I proposition 1956: 165 föreslår jordbruksministern, att Kungl. Maj:t skulle kunna vidtaga åtgärder mot vissa former av dumpingexport innan en sådan export har medfört nedpressning av det inländska priset till den nedre prisgränsen. Departementschefen medger, att detta innebär ett avsteg från principen att ingrepp i prisbildningen icke skall vidtagas så länge det inländska priset ligger mellan prisgränserna och ingen av de särskilda spärrreglerna har trätt i funktion. Enligt hans nu tillkännagivna uppfattning skulle det icke vara oförenligt med det nya systemet att möjlighet lämnas Kungl. Maj:t att ingripa mot ifrågavarande dumping. Departementschefen föreslår sålunda, att det bl. a. skall åligga jordbruksnämnden att, därest dumping konstateras föreligga, pröva dennas beskaffenhet, omfattning och sannolika verkan samt efter samråd med generaltullstyrelsen och kommerskollegium, i den mån så finnes påkallat, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till lämpliga motåtgärder. Det skulle därefter ankomma på Kungl. Maj:t att från fall till fall avgöra, huruvida några åtgärder bör vidtagas.

Såsom framgår av vad ovan relaterats innebär Kungl. Maj:ts förslag i denna del en ändring av vad riksdagen förra hösten beslutade. Ändringsförslagen synes inte ha varit föremål för något remissförfarande. Enligt vår mening bör antidumpingtullar eller avgifter mot import av jordbruksprodukter från visst land få tillgripas under samma förutsättningar som gäller för det svenska näringslivet i övrigt. Kvantitativa regleringar av importen av en jordbruksprodukt bör, såsom riksdagen i sitt beslut förra hösten starkt underströk, icke få tillgripas så länge dess pris icke underskrider den nedre prisgränsen.

Enligt den nya ordningen för prissättningen skulle den s. k. 4-procentregeln icke tillämpas. Meningen har varit att jordbrukarnas ekonomiska svårigheter i samband med fetslagen skörd skulle utjämnas genom en skördekadeförsäkring. Då en dylik icke beräknas kunna komma till stånd under nästa regleringsår, föreslår Kungl. Maj:t att 4-procentregeln skall äga tillämpning om skörden innevarande år skulle slå fel. Enligt den träffade överenskommelsen skall jordbrukarna kompenseras genom prishöjning utöver mittpriserna. Därest detta inte skulle vara möjligt bör Kungl. Maj:t äga fullmakt att lämna kontant ersättning för felande belopp upp till 50 milj. kronor. Därest större belopp kräves skall överenskommelsen underställas riksdagen. Enligt riksdagens beslut föregående år ansåg man det vara självfallet att därest en katastrofartad utveckling skulle drabba jordbruket, bl. a. på grund av missväxt, särskilda stödåtgärder borde övervägas. Erfarenheterna från 1955 års dåliga skörd visar emellertid, att en generell höjning av priserna inte är någon tillfredsställande metod att kompensera jordbruket. Särskilt om skördeutfallet skulle bli mycket

ojämnt kan en dylik åtgärd leda till att de som fått en god skörd ytterligare gynnas samtidigt som de av missväxten drabbade ytterligare belastas. Så blir lätt fallet om foderpriserna får stiga. Riksdagen bör därför enligt vår mening inte nu binda sig för den form en eventuell kompensations enligt 4-procentregeln bör få. Av synnerlig vikt är däremot att Kungl. Maj:t i god tid på sommaren klargör omfattningen av en eventuell missväxt i olika delar av landet, så att en i möjligaste mån rättvis kompensations kan lämnas.

För vete föreslås samma pris som för innevarande år, vilket är 1 krona mera än vad jordbruksprisutredningen föreslagit. Både med hänsyn till den internationella prisutvecklingen och utvecklingstendensen beträffande den svenska vetarealen kan man känna sig tveksam om denna prishöjning är välbetänkt. Under förutsättning att den icke får ge anledning till en höjning av importavgifterna på foderspannmål vill vi emellertid inte motsätta oss densamma. I fråga om förmalningsavgiften fasthåller vi vid vår tidigare uppfattning att den bör slopas för jordbrukarnas löneförmalning vid bygdekvarnarna. Utvecklingen på svensk landsbygd talar för varje dag ett allt tydligare språk om att man inte bör lägga hinder i vägen för de småföretag, det här gäller, att fortsätta sin verksamhet.

Från folkpartiets sida har upprepade gånger framhållits, att foderpriserna under senare år legat på en relativt sett alltför hög nivå. Erfarenheten under de gångna åren visar, att prisstöd och exportpremier på brödsäd och oljeväxter har en stark återverkan även på fodersädens prisläge. Vi motsatte oss därför förra hösten riksdagens beslut om att exportpremier även på fodersäd skulle få tillgripas i vissa lägen. I bilaga nummer 3 sid. 32—33 till propositionen lämnas exempel på hur välgrundad denna uppfattning är. År 1953 hade vårt land en ovanligt stor skörd av fodersäd. Den uppgick till 2 129 750 ton. Ingångspriset på fodersäd var under hösten mycket lågt. Tillgångarna realiserades emellertid bl. a. genom export så snabbt att man redan i februari—mars påföljande år hade brist på foder. Även om riksdagen föregående höst inte gick med på vårt förslag att utmönstra exportpremierna för fodersäd, framhölls dock, att man icke genom importavgifter borde fördyra fodermedlen mera än som kunde anses nödvändigt för att bereda fodersädesodlingen ett skäligt skydd. Kungl. Maj:t har nu föreslagit en importavgift på korn, havre, sorghum, kli, sockersnitsel och betfor m. m. av 5 kronor pr dt. Denna importavgift, som ligger 1 krona högre än jordbruksprisutredningen föreslagit, kan enligt vår mening inte sakligt försvaras.

Enligt 1955 års riksdagsbeslut skulle vid den konkreta utformningen av det nya prissättningsystemet importavgifterna fastställas så, att vid de importpriser, som bedömes såsom mest sannolika vid rådande marknads-

läge, mittprisnivån mellan prisgränserna i stort sett kunde uppnås. I konsekvens härmed bör importavgiften för fodersäd avvägas så, att man i utgångsläget uppnår de angivna mittpriserna. Vid fastställandet av importavgifterna bör sålunda det internationella prisläget för fodersäd tillmätas den avgörande betydelsen. Vid det aktuella marknadsläget synes emellertid den nu föreslagna importavgiften medföra, att priserna på fodersäd i utgångsläget ingalunda kommer att ligga vid mittprisnivån utan snarare kommer att tangera eller överskrida den övre prisgränsen. Det kan nämnas, att under innevarande regleringsår ingen införselavgift har uttagits vid import av fodersäd, och dessutom har tullfrihet tillämpats för korn ävensom för till foder avsedd brödsäd, som denaturerats vid införsel. Vidare har genom uttagande av utförselavgifter exporten av fodermedel från Sverige i stort sett helt förhindrats. Ändå har priserna på inhemsk fodersäd varit synnerligen höga, vilket i väsentlig mån har sammanhängt med det internationella prisläget. Både de gångna årens erfarenheter, det internationella prisläget och hänsyn till olika jordbrukskategoriers intressen synes oss därför tala för att importavgifterna på foder sättas lägre än Kungl. Maj:t föreslagit. Vi förordar därför en avgift av 4 kronor för korn samt 3 kronor för havre, kli, sockersnitsel och betfor samt övriga med dessa produkter likvärdiga varor.

Enligt tidigare anförda indexsiffror kommer, om 1950/51 års priser sättes lika med 100, prisindex för vegetabiliska produkter den 1 september i år att bli 134,4 och för animaliska produkter 136,3. Om man jämför det föreslagna äggpriset, 3 kronor 20 öre, med 1950/51 års pris 2 kronor 72 öre, finner man att prishöjningen på ägg understiger 18 % medan den för animaliska produkter i övrigt motsvarar drygt 36 %. Äggpriset har alltså på ett markerat sätt blivit efter i utvecklingen. Om härtill lägges att äggproduktionen för flertalet producenter kräver betydande mängder inköpt foder, samt att de äggviterika höstfoderblandningarna sedan våren 1951 stigit med bortåt 50 %, måste slutsatsen bli att äggproducenternas ersättning för det egna arbetet icke motsvarar utvecklingen inom andra produktionsgrenar. Det finns därför enligt vår mening starka skäl för att söka nå en bättre relation emellan produktionskostnader och produktpris för fjäderfäskötseln. Detta så mycket mera som denna produktionsgren till övervägande del är förlagd till småbruket och då i främsta rummet till sådana småbruk, vars brukare inte har tillgång till arbete utanför den egna fastigheten. Något kan vinnas genom den sänkning av fodermedelsavgifterna som ovan föreslagits. Av större betydelse är emellertid att det finns tillräckliga regleringsmedel till förfogande för äggexporten. När vi tidigare föreslagit att vissa medel borde anslås härför utöver importavgifter å det foder, som förbrukas för äggproduktionen, har man hänvisat

till principen att de olika produktionsgrenarna inte bör subventionera varandra. Denna princip som i och för sig är tämligen artificiell har i andra sammanhang på många sätt genombrutits. Särskilt har clearingkassan för fettråvaror enligt Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag utnyttjats i olika riktningar. Sålunda får oljeväxtodlingens konjunkturutmättningsfond 10 miljoner kronor, 5 miljoner överföres från samma källa till regleringsfonden för socker och 33,33 miljoner ställes till Svenska mejeriernas riksförenings förfogande som kompensation för en uppskjuten prishöjning på mjölk. Vidare skall 15 miljoner lämnas som räntefritt lån till regleringsfonden för socker varjämte medel ställes till förfogande som förskott för inlösen av spånads- och oljelinfrö. När man sålunda utnyttjar dessa clearingmedel för att giva ett flertal produktionsgrenar bästa möjliga utgångsläge vid det nya systemets ikraftträdande, kan inga principiella invändningar resas mot att vissa medel också ställs till Sveriges export- och importförenings för ägg förfogande för reglering av äggpriset. Då en dylik åtgärd såsom tidigare påvisats är från saklig synpunkt i hög grad berättigad, får vi föreslå att 5 miljoner kronor ur clearingkassan för fettråvaror under vart och ett av de närmaste tre åren får användas som regleringsmedel för äggexporten.

De i prop. nr 165 framlagda förslagen till importavgifter innebär, att dessa i genomsnitt kommer att uppgå till cirka 32 procent. Avvikelse härifrån föreligger framför allt för den magra torrmjölkens vidkommande; importavgiften kan här anses uppgå till 71 à 75 procent. Någon närmare motivering för detta förslag har statsrådet inte anfört. Då det i hög grad avviker från riksdagens i höstas fattade principbeslut om importskyddets allmänna höjd, anser vi erforderligt framhålla, att skydd av denna höjd inte bör användas för att möjliggöra en extraordinär fördyring av viktiga livsmedel, vid vilkas tillverkning numera torrmjolk ingår eller kan ingå. Det framstår som ett viktigt intresse inte minst för jordbruket på lång sikt att användningsområdet för mjölkäggvita utvidgas.

I prop. 1955: 198 anförde departementschefen, att han icke var beredd att ta slutlig ställning till frågan huruvida den tekniska industrien skulle erhålla restitution för erlagda importavgifter. Han ansåg, att hithörande spörsmål behövde närmare övervägas, och att i samband därmed en justering i fettregleringssystemet eventuellt kunde aktualiseras. Det skulle enligt jordbruksministerns förslag, som också godkändes av riksdagen, ankomma på statens jordbruksnämnd att undersöka dessa frågor och till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, vartill undersökningen kunde föranleda.

I en reservation till jordbruksutskottets utlåtande hemställde folkpartiets representanter i utskottet, att möjligheterna till förenkling av fett-

regleringssystemet skulle undersökas av en i vanlig ordning av Kungl. Maj:t tillsatt utredning. Detta skulle utgöra en bättre väg än propositionens förslag, att det skulle ankomma på den berörda regleringsmyndigheten att själv undersöka dessa spörsmål.

Såsom angetts i prop. 1956: 165, har jordbruksnämnden nu visserligen föreslagit, att restitution för importavgiften skall lämnas den tekniska industrien, men i övrigt har översynen icke lett till någon förenkling av fettregleringssystemet. Sålunda kvarstår bl. a. bestämmelserna om inblandningstväng. Svårigheterna att upprätthålla detta inblandningstväng har nu belysts genom jordbruksnämndens förslag, att föreskrift skulle utfärdas om att kommersiell import av margarin och liknande matfett icke skulle få ske med mindre än att varan innehöll samma myckenhet vegetabilisk olja, framvunnen av svenskt oljeväxtfrö, som i Sverige tillverkat margarin. Departementschefen har visserligen icke godkänt denna ytterligare utväxt på fettregleringssystemet, men har i stället ansett sig nödsakad att kompensera margarinindustrien för inblandningstväng genom en höjning av importavgiften på margarin från 9 till 25 öre/kg.

Det skulle, som vi tidigare framhållit, för landet vara ekonomiskt fördelaktigare att importera mer valolja och exportera mer rapsolja än som nu äger rum. För att använda så mycket rapsolja, som nuvarande inblandningstväng medför och som enligt propositionen skall ske i oförändrad omfattning, tvingas man att härda rapsolja, en åtgärd som är ekonomisk och icke är bruklig i utlandet.

Genom inblandningstväng tvingas fabrikanterna av främst margarin, men även annat matfett, att framställa dessa varor i "enhetlig" kvalitet. I andra länder finns hushållsmargarin av skiftande kvaliteter och till olika priser. Utvecklingen står på detta område lika litet som på andra stilla. Svenska konsumenter betagas genom inblandningstväng de möjligheter att välja, som finns i andra länder.

Tvängsinblandningen av viss mängd rapsolja vid tillverkningen av margarin i större mängd än som är tekniskt och ekonomiskt berättigat kan möjligen åsyfta att ge de svenska oljeväxtodlarna ett något högre pris för sina produkter än som eljest vore möjligt att uppnå. Deras intresse kan emellertid tillgodoses på ett för folkhushållet bättre och billigare sätt. Importavgift av olja föreslås enligt propositionen utgå med 30 öre pr kg, motsvarande 13,5 öre per kg frö eller 22 % av importvärdet. Evad det gäller odlarna, vore det mera tilltalande att lämna kompensation för de begränsade fördelarna av inblandningstvängs avskaffande genom en med något öre höjd importavgift å vegetabilisk olja. Å andra sidan bortfaller — om inblandningstväng avskaffas — motivet för en höjning av importavgiften å margarin till 25 öre pr kg utöver avgiften å däri ingående olja.

Importavgiften å margarin bör då utgå med 7 öre per kg, vilket är det tidigare beräknade "manufaktureringsskyddet". Genom en sådan ordning skulle vårt land göra en nationalekonomisk vinst och vår valutatillgång ökas eftersom en export av viss mängd rapsolja kan väntas inbringa flera milj. kr. mer i valuta än importen av motsvarande mängd valolja kostar. Det ligger i sakens natur att svensk rapsolja under alla omständigheter skulle i betydande, ehuru i något minskad utsträckning användas som råvara i den svenska margarinindustrien. Vad storleken av den för tillvaratagande av oljeväxtproducenternas intresse erforderliga mindre höjningen av importavgiften beträffar, synes det böra ankomma på utskottet att härvidlag efter rådfrågande av expertis föreslå en bestämd siffra.

Då starka skäl kan andragas för att hela fettregleringen underkastas en grundlig översyn av en allsidigt sammansatt utredning, vill vi förorda att riksdagen hemställer om en sådan.

Med hänvisning till vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts prop. nr 165 måtte beakta de förslag och synpunkter, som framförts i denna motion.

Stockholm den 8 maj 1956

Bertil Ohlin

Wald. Svensson

O. Malmberg
Skövde

Sven Gustafson
i Göteborg